

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Filozofická fakulta

Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky

BAKALÁRSKA PRÁCA

2011

Peter Karetka

Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky
Filozofická fakulta
Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Rodinný život a medzigeneračné vzťahy

Záverečná práca bakalárskeho štúdia

Študijný program: aplikovaná etika – etika profesijných činností (jednoodborové štúdium, bakalársky stupeň I. st, externá forma)

Školiace pracovisko: Trstená

Školiteľ: PaedDr. Milan Jozek, PhD.

Konzultant: prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc

2011

Peter Karetka

Abstrakt

KARETKA, Peter: Rodinný život a medzigeneračné vzťahy. [Bakalárska práca] Karetka Peter: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky – Školiteľ: PaedDr. Milan Jozek, PhD – stupeň: bakalár etiky profesijných činností – Nitra 2011, s38

V práci poukazujem na problematiku medzigeneračných vzťahov, prinášam poznatky o rodine, generáciách a vzťahoch medzi členmi rodiny s rôznym vekovým rozdielom. Cieľom tejto bakalárskej práce je poukázať na význam a podstatu rodiny, schopnosť komunikovania a vytvárania pozitívnych vzťahov. Chcem poukázať na možnosti správneho spolunažívania, predchádzaniu konfliktov, riešeniu záťažových situácií v dôsledku stanovenia si pravidiel a kritérií.

Kľúčové slová: rodina, generácia, vzťah, medzigeneračný vzťah, hodnotové orientácie, riešenie situácií, komunikácia, pravidlá.

Abstract

KARETKA, Peter : Homelive and intergeneration relation. . [Bachelor Thesis] Peter Karetka, Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Arts. Detached Department in Trstená. - Consultant: PaedDr. Milan Jozek, PhD. Thesis Defense Committee: Applied Ethics. Professional qualification degree: Applied Ethics Bachelor. Nitra UKF FF 2011, page 38

At this thesis I'm focusing on the issue of cross-generational relationships; I'm aiming to contribute to the knowledge about family, generations and relationships among family members of different age levels. The primary purpose of this study is to address the meaning and fundamentals of family, ability to communicate and form positive relationships. I aim to define alternatives of appropriate coexistence, overcoming conflicts, and management of arduous situations in consequence of setting up rules and criteria.

Key words: family, generation, relationship, cross-generational relationship, value orientations, resolving of situations, communication, rules.

PREHLÁSENIE

Prehlasujem, že som záverečnú prácu vypracoval samostatne pod odborným vedením PaedDr. Milana Jozeka, PhD a že som použil literárne pramene, ktoré uvádzam v zozname použitej literatúry.

Obsah

Úvod	7
1. Rodina a jej pôvod.....	9
1.1. Rodina z rôznych pohľadov	10
1.1. Hodnotové orientácie v rodine	12
1.2. Faktory ovplyvňujúce rodinu.....	13
1.3. Konfliktné situácie v rodine.....	14
2. Generácia a jej historický význam.....	15
2.1. Význam spolužitia s rôznymi generáciami	16
2.2. Výhody a nevýhody rodiny s členmi viacerých generácií.....	18
2.3. Dôsledky spolunažívania viacerých generácií	21
2.4. Generačná priepasť.....	22
3. Existencia medzigeneračných vzťahov.....	23
3.1. Práva a povinnosti príslušníkov viacgeneračnej rodiny	24
3.1.1. Práva a povinnosti matky v domácnosti	25
3.1.2 Práva a povinnosti otca v rodine.....	25
3.1.3. Práva a povinnosti dieťaťa v rodine	26
3.1.4. Práva a povinnosti starých rodičov v spoločnej domácnosti	26
3.2. Problémy medzigeneračných vzťahov	27
3.3. Stanovenie si pravidiel	27
3.4. Adaptácia	30
4. Hojenie zranených vzťahov	31
4.1. Komunikácia v rodine s rôznymi generáciami.....	31
4.2. Načúvanie v rodine.....	32
4.3. Odpustenie a zmierenie	33
4.4. Kľúč k vzťahom	34
Záver.....	36
Použitá literatúra.....	37

Úvod

Človek je od svojho stvorenia tvor spoločenský, preto pre jeho existenciu je nevyhnutný neustály kontakt s ľuďmi, blízkymi, so spoločnosťou, ktorej jej samozrejmom súčasťou. Od svojho narodenia sa človeka dostáva do skupiny ľudí, ktorí tvoria jeho prvú komunitu. Je to rodina. Mnohí si často neuvedomujú, aký veľký význam má pre človeka práve prítomnosť blízkych rodinných členov, aký prínos pre jedinca prináša vytvorené rodinné zázemie.

V súčasnej dobe je človek ako jedinec v spoločnosti, či sa už jedná o rodinu, komunitu, alebo väčšiu spoločenskú skupinu, vystavený riziku viacerých problémov, zaťažujúcich situácií a okolností, ktoré je nutný riešiť. Na to všetko potrebuje neustálu energiu a podporu, ktorú najčastejšie nachádza a nadobúda v kruhu svojej rodiny. Rodina je veľmi zložitý mechanizmus, ktorý potrebuje byť neustále rekonštruovaný, podporovaný a chránený, aby sa nezničila jej prirodzená štruktúra a tým sa neobmedzila jej funkcia výchovy jedinca. Jej funkčnosť ovplyvňuje neskutočne veľké množstvo faktorov prichádzajúcich z rôznych strán, či už je to mimo rodiny, ale práve situácie a vzťahy rodinných príslušníkov, rovnakej, alebo odlišnej generácie.

Nevyhnutnou súčasťou každého člena rodiny by mala byť schopnosť prispôbovať sa jednotlivým novým normám a pravidlám, mravná vyspelosť, spoločná kultúra a hodnoty, jednotné pohľady a názory na výchovu svojich potomkov, obdobné myšlienkové pochody.

Práca je začlenená do štyroch kapitol. V prvej kapitole tejto bakalárskej práce sú vysvetlené teoretické pojmy súvisiace s témou a jej problematikou. Druhá kapitola sa zaoberá významom, pozitívnymi a negatívnymi vplyvmi spolužitia rodiny s viacerými generáciami a jej dôsledkami. Tretia pojednáva o možných riešeniach a za akých podmienok by teoreticky mohla fungovať takáto rodina. Je však ťažké zosúladiť potreby viacerých ľudí žijúcich spolu, ťažšie je to vtedy, keď sú tieto osoby vekovo odlišné. Vtedy vznikajú medzi nimi konflikty a môže nastať rozvrat týchto rodinných vzťahov. Ako riešiť podobné situácie v rodine a sa uvádza v poslednej štvrtej kapitole.

Vzťahy v rodinách sú rôznorodé. V súčasnej dobe sa v rodinách vyskytuje oveľa viac záťažových situácií a problémov ako v minulosti, no ich riešenie si rodina a spoločnosť vyžaduje stále.

Cieľom tejto práce je na základe získaných poznatkov z odbornej literatúry poukázať, ako rodina v spožití viacerých generácií môže predísť konfliktom a zaťažujúcim situáciám a v prípade neúspechu v predchádzaní a narušení rodinných vzťahov upriamiť pozornosť na ich možné riešenie a nasledovne nájsť kľúč k medzigeneračným vzťahom.

1. Rodina a jej pôvod

Človek ako jedinec si už od nepamäti vytváral tlupy, akési skupiny viacerých členov, pretože od začiatku svojho bytia mal potrebu niekam patriť. Tieto malé spoločenstvá sa tak stali malou podskupinou celej spoločnosti, kde si vytvárali svoje pravidlá a zákony, podľa ktorých sa riadil život v skupine ako celku. Práve k takýmto malým spoločenstvám patrí aj skupina ľudí, do ktorej sa dostávame bezprostredne po narodení. Je to rodina.

Už počas dlhých storočí sa objavuje záujem o poznanie rodiny, ktorú sa už starí učitelia, pokúšali rozlúštiť, prísť na to, čo je vlastne rodina, v čom sa ako v spoločnosti môže uplatniť a osvedčiť. Všetko boli ale ich myšlienky, akési subjektívne laické názory a na danú problematiku a ich postoj k nej. Po prvýkrát sa rodina začala skúmať systematicky, odborne a vedecky približne v 19. storočí. Rodina ako bunka spoločnosti sa v posledných rokoch stala dôležitým predmetom skúmania mnohých vedných disciplín, no patrí zároveň medzi najproblémovejšie skúmané objekty. Myslím si, že je veľmi dôležité pre ľudí a pre spoločnosť, aby sa v skúmaní a bádani i naďalej pokračovalo, pretože také výchovné a socializačné podmienky pre rozvoj osobnosti ako v rodine nedokáže vytvoriť žiadna iná sociálna inštitúcia. „Budúcnosť ľudstva stojí na rodine.“ Ján Pavol II. „Rodina predstavuje bio-sociálny systém, ktorý v spoločnosti hľadá svoje miesto, pričom je súčasne touto spoločnosťou ovplyvňovaný a formovaný. Zodpovedne funguje len vtedy, keď uspokojuje potreby a požiadavky každého svojho člena. Preto musí plniť aspoň tie základné úlohy a funkcie, ktoré zabezpečujú život človeka v spoločnosti vo všetkých etapách jeho života.“ (Horineková, 2005, s. 99)

Edith Schaefferová, švajčiarska spisovateľka, vníma rodinu ako umelecké a životné dielo, ktoré sa vytvára roky, stáročia, celé generácie, ale nikdy nie je hotové. Je to potreba pre človeka, v ktorej nájde svoje miesto, kde sa dokáže formovať. Podľa tejto autorky je rodina „strediskom“ vytvárania, formovania a zdokonaľovania medziľudských vzťahov, kde by mal človek prísť na hodnotu ľudského bytia a pochopiť, že každý človek je jedinečný, originálny, že má právo na dôstojný život a že život má naozajstnú hodnotu a zmysel. (Schaefferová, E. 1995, str 8)

„Rodina je všeobecne považovaná za niečo, čo tu vždy bolo a bude a v tomto zmysle je univerzálna, hoci jej konkrétna organizácia sa môže podstatne líšiť v závislosti od kultúrnych a iných vplyvov.“ (Kvapilová, E. 2000, str 435)

1.1. Rodina z rôznych pohľadov

V ďalekej histórii na sa nachádza množstvo pozoruhodným výrokov a myšlienok na otázku rodiny, jej definície, postavenie v komunite a jej samotného významu pre spoločnosť. Starovekí filozofi, ako bol Platón, Aristoteles, či Sokrates sa zaujímali o túto tému a zaoberali sa jej podstatou, ktorá bola dôležitá ako pre človeka, tak pre celú spoločnosť. Takéto myšlienky sa nachádzajú v mnohých zaujímavých a pre vývoj osobnosti dôležitých spisoch, kde sa človek zoznamuje s počiatočnými rolami a úlohami, ktoré boli charakteristické pre matku, alebo otca v rodine. Odrážajú sa v nich názory na postavenie ženy v spoločnosti, muža, ich detí, ale aj rady na správnu reprodukciu, ktorá by zabezpečila správny rozvoj a vývin zdravej populácie. Mnohí filozofi mali na postavenie rodiny v spoločnosti rozmanité postoje a názory. Aristoteles si vysoko vážil úlohu rodiny, ba priam ju vyzdvihoval nad dôležitosťou obce, alebo štátu. „Človek je prirodzene určený ešte viac pre život manželský, než pre život v obci (štáte) a to tým viac, čím prvšia a dôležitejšia je rodina ako obec (štát). (Aristoteles, 1937, str 198)

Slovo rodina pochádza a má svoje korene v antickej rímskej právnej terminológii, kde sa týmto pojmom označovala otrokárska skupina ľudí pod vedením patriarchátu, ktorá bola obsadená a zastupovaná osobou muža - otca, ako matky a ich detí a celé služobníctvo. Neskôr sa tento pojem používal ako termín vyjadrujúci rodinné vzťahy a príbuzenstvo.

Na otázku čo je vlastne rodina, môžeme nájsť viacero definícií, ktoré závisia od samotného pohľadu na danú vec, alebo problematiku. Sociológovia ju chápu ako malú, primárnu skupinu zloženú minimálne z dvoch, alebo troch členov, ktorí žijú v spoločnej domácnosti a sú spojení manželstvom, adopciou, alebo inými príbuzenskými vzťahmi a riadia sa určitými pravidlami, ktoré si sami vytvorili a sú pre nich bezprostredne platné. Sociológia skúma rodinu z pohľadu demografického, zaujíma sa o sociálne štruktúry, medzigeneračné vzťahy, zaoberá sa rozvodovosťou a alternatívnymi typmi rodín. „Rodinu chápeme ako spoločensky schválenú normu stálego spolužitia osôb, spojených manželskými, pokrvnými alebo adoptívnymi záväzkami.“ (Prevendárová, J. Kubíčková, 1996, s 5)

Presná definícia rodiny závisí od priameho pohľadu, z ktorého sa na problematiku pozeráme. To znamená, že je širokým pojmom, ktorý inak vnímajú sociológovia, pedagógovia, psychológovia, inak vníma jej hodnotu a úlohu v spoločnosti právny systém.

Pedagógovia a pedagogický pohľad na rodinu a jej problematiku upriamuje svoju pozornosť na výchovu, vzdelanie a vyučovanie človeka v škole a v spoločnosti. Teda sa zaujíma o výchovu dieťaťa od jeho samého narodenia až po dospelosť. Zo psychologickkej stránky sa o rodinu jedná vtedy, keď ju tvoria manželia, ktorí splodili deti, trvalo žijú s nimi v jednej domácnosti, riadne sa o ne starajú, teda sú uplatnené biologické, právne a psychologické znaky. Psychologický odborníci sa zaoberajú najmä riešením psychologických problémov, navrhuje spôsoby predchádzania rodinných konfliktov či už v manželstve, medzi deťmi a rodičmi a to najmä formou psychologických sedení a poradní. Podľa psychológa Scheervinda je rodina intímny vzťahový systém, ktorý sa vyznačuje časovo priestorovým ohraničením, kde členovia žijú výlučne len osamostatnene a iní ľudia sú z tohto úzkeho rodinného spoločenstva vyčlenení. Podľa Říčana (2010 s 53) je rodina asymetrický vzťah rodičovskej starostlivosti a výchovy a naopak jej efektu zo strany detí. Nejedná sa teda o rodinu, keď v jednej domácnosti spolunažívajú homosexuáli, alebo bezdetní rodičia. Z právnického hľadiska ide o rodinu vtedy, keď ju vytvorí muž a žena, spečatia ju právoplatným manželstvom, ktoré je v súlade so štátnymi zákonmi. Naopak z medicínskeho hľadiska je rodina určená na vlastnú priamu reprodukciu potomstva. Iný pohľad majú ekonómovia, ktorí chápu rodinné združenie ako organizáciu zabezpečujúcu materiálne hodnoty, potreby zabezpečujúce a uľahčujúce najmä finančnú starostlivosť. Všetky poznatky týchto vedných disciplín prispievajú k dokonalejšiemu poznaniu rodiny a jej podstaty. Jedno však majú tieto všetky vedné disciplíny spoločné a síce, že rodina je základnou bunkou, stavebným pilierom celej spoločnosti a výchovnou inštitúciou. Rodina je teda biosociálna skupina tvorená aspoň jedným rodičom a dieťaťom, je základnou bunkou spoločnosti tvorenou jednotlivcami spätými manželstvom, príbuzenským vzťahom, alebo adopciou, ktorá má veľký význam, či už výchovný, kedy rodičia a často aj starí rodičia používajú svoju autoritu na presadenie svojich názorov a ich uplatnenie v rodinnom spolunažívaní. Samozrejme nevyhnutne dôležitý je aj emocionálny, ekonomický, socializačný, ochranný charakter tejto podskupiny, ako aj význam biologickej reprodukcie, ktorý je zároveň historicky najstarším. Rodina je pre mnohých špecifická a ničím nenahraditeľná hodnota ľudského života.

1.1. Hodnotové orientácie v rodine

Hodnoty sú nevyhnutnou súčasťou každého žijúceho jedinca v spoločnosti, pretože predstavujú zdroj motivácie, bez ktorej sa život človeka nedá ani predstaviť. Práve hodnoty sa stali v polovici 19. storočia predmetom skúmania. Začala sa o ne zaujímať veda, ktorá patrí ako do filozofie, tak je aj súčasťou vedy. Nazýva sa axiológia. „Axiológiou rozumiem moderne koncipovanú všeobecnú teóriu hodnotenia a hodnôt. Axiológia ako teoretická disciplína patrí teda časťou svojich problémov medzi filozofické disciplíny, inou časťou sa z nich vylupuje.“ (Városov, 1969, s 208) Pre axiológiu je podstatné to, že v skutočnosti len človek vie nájsť a oceniť podstatu hodnôt a zároveň len on dokáže vnímať krásu prírody, hodnotiť napríklad etické a morálne hodnoty medzi ľuďmi, ich potrebu spolupatričnosti v rodine, spoločnosti a opodstatnenia v nej. Vďaka hodnotám si človek stanovuje prístup a postoj k svetu, prírode, spoločnosti, k ľuďom žijúcich vo svojom okolí. Prejav váženía si svojho okolia je vlastne kvalitou života človeka.

Rodina je základom na vytváranie si hodnotového rebríčka, teda hodnotových orientácií. Tie sú pre samotné fungovanie človeka v spoločnosti základom, pretože vďaka nim sa človek uplatňuje v spoločnosti. V rodine je teda dôležité, akým smerom sú tieto hodnoty orientované. „Hodnoty ako kvality funkcií meraných normami sú predsa vždy konkrétne, jedinečné a nemôžu byť iné. Môžu sa vo svojej jedinečnosti opakovať a aj preto sú niektoré viac a iné menej vzácne.“ (Diatka, C. 2005, str 34) Dôležité je usmerňovať ich tak, aby človek vedel správne zaujať stanovisko pri riešení životne dôležitých otázok, ako správne konať, akým smerom sa počas života uberať, aby dosiahol uznanie, tak naplnil svoj život, zodpovedne si stanovil svoj cieľ, či si našiel pochopenie a tak si vytvoril vzťah s prírodou, spoločnosťou, ľuďmi, ale aj so sebou samým. Hodnoty človeka sa dajú veľmi ľahko zistiť prostredníctvom jeho správania k rodine, priateľom, spolupracovníkom, k starším ľuďom a v neposlednom rade k vlastnej osobe. Už dieťa je potrebné viesť a usmerňovať ho, aby skoro pochopilo dôležitosť a podstatu života, vstúpovať mu lásku, snahu, toleranciu a pochopenie voči druhým, voči spoločnosti, ale vysvetliť mu aj podstatu hodnoty, pretože hodnota nemusí predstavovať len materiálny subjekt. Sú to aj morálne a duchovné hodnoty. Človek by sa mal zaujímať o hodnoty, ktoré majú prednosť pred ostatnými, ale netreba zabúdať aj na tie odpudzujúce, pretože sú nám výstrahou.

1.2. Faktory ovplyvňujúce rodinu

Rodina ako prostredie, s ktorým sme úzko spätý a do ktorého vstupujeme hneď po narodení, nás ochraňuje, vychováva, zabezpečuje nám základné dôležité potreby, odovzdáva kultúrne dedičstvo ďalším pokoleniam, ale zároveň nás aj veľmi ovplyvňuje. Sú viaceré faktory, ktoré či už pozitívne, alebo negatívne vplyvajú na chod celej domácnosti. V súčasnej dobe sa však znásobujú negatívne vplyvy, vstupujú do popredia činitele, ktoré veľmi ovplyvňujú chod rodiny a celej domácnosti. Prioritou každého člena v rodine, alebo inej komunite by malo byť vyhýbanie sa takýmto faktorom, predchádzať im, alebo ich aspoň vopred odhaliť, neskôr zvoliť správne riešenie problémovej situácie. K takým situáciám bezprostredne patrí predovšetkým postavenie v spoločnosti, zdravotný stav jedincov, pracovné vyťaženie, adaptácia človeka vo svete stresu, prežívanie a empatia, tlak médií na osobu a spoločnosť, rodinné zázemie, duchovné zaradenie, nezamestnanosť, alkohol a drogy v rodine, nízka pôrodnosť a ekonomická situácia. „Mnohé rodiny z 90. Rokov ukazujú, že pri zisťovaní problémov, s ktorými sa v súčasnosti rodiny najčastejšie stretávajú, patrí na prvé miesto nedostatok peňazí.“ (Bodnárová, Filadelfiová, 2001, str 17)

Spolunažívanie s inými, niekedy príliš vekom odlišnými ľuďmi a samozrejme vzťah medzi nimi, ktorý si často vyžaduje trpezlivosť, podporu, pretože človek môže byť práve v dôsledku vzájomného spolunažívania často vystavený vyčerpaniu, psychickému tlaku na základe straty, alebo obmedzenia súkromia je taktiež častým problémom mladých rodín. Takéto vzťahy sa nazývajú medzigeneračné. Nemusí však byť spoločné bývanie len negatívom, práve vďaka nemu môžeme byť obohatení o životné skúsenosti, rady a pomoc, ktoré sú častokrát veľkou vzácnosťou pri riešení problémov a v mnohých prípadoch aj ťažkých životných situácií. Takéto situácie však vníma každý jedinec iným spôsobom. Niektorí ich rieši s pokojom, rozvahou a trpezlivosťou, iní na to nemá potrebné vlastnosti. V takomto prípade sa teda v rodine vyskytnú poruchy, situácie, kedy rodina prestane z rôzneho dôvodu plniť svoje povinnosti a základné požiadavky, ktoré sú stanovené spoločenskou normou. „Porucha je teda zlyhanie niektorého, alebo niektorých členov rodiny (z akéhokoľvek dôvodu) prejavujúce sa v nedostatočnom plnení niektorých, alebo všetkých základných funkcií rodiny.“ (Dunovský, 1986, str 13) Príčiny porúch sú rôzneho charakteru, no najdôležitejšia je ich prevencia a potlačanie v najskoršom štádiu.

1.3. Konfliktné situácie v rodine

V každej rodine sa už niekedy vyskytli malé, niekedy aj väčšie problémy, nedorozumenia, či konflikty, ktoré bolo potrebné riešiť. V novodobej spoločnosti však možno hovoriť aj o krízach v rodine, pretože existujú problémy, často s dlhodobým hojením, niekedy až nevyriešiteľné situácie, o ktorých v súčasnosti píšú rôzne zaujímavé publikácie. „Tieto súvislosti sú viac-menej spoločné pre všetky demokratické krajiny Európy. Jednotlivé krajiny sa s týmito problémami vyrovnávajú rôzne.“ (Stanek, 2002, str 257) V manželstvách či širších rodinných príbuzenstvách vznikajú krízy, ktoré sú však prirodzeným javom, ako je prirodzená krízová situácia vo vývine dieťaťa. Prirodzené rodinné krízy nastávajú napríklad pri plánovanom, alebo neplánovanom rodičovstve, v začínajúcom manželskom zväzku, kedy si novomanželia stanovujú svoje normy a pravidlá, podľa ktorých sa chcú riadiť, v spoločnom spolunažívaní jedincov v jednej domácnosti, v mnohých prípadoch aj s vekovo odlišnými ľuďmi, pri narodení dieťaťa, stanovení si práce v domácnosti, nástupe do zamestnania, odchodom do dôchodku, alebo stretnutím so smrťou. Rodina je sociálna skupina, ktorá sa musí neustále prispôsobovať množstvu stále sa meniacich odlišností v takom malom priestore, s rôznymi vekovými rozdielmi, s takým blízkym a mocným emocionálnym prepojením a v takom krátkom čase.

Konflikty v rodine majú veľký vplyv nie len na celkový chod domácnosti, ale najmä na vývin dieťaťa. Takéto problémy sa odrážajú v jeho vzdelávacom prospechu, v jeho vytáraní si svojho vlastného pohľadu na svet okolo neho, na spoločnosť v ktorej spolu s rodinou žije a ktorej je aj členom. Konfliktné situácie a nedorozumenia však vznikajú v rodine, riešia sa v nej, ale po vyriešení sa opäť do nej vracajú. Je to celoživotný kolobeh. Je dôležité stanoviť si normy a pravidlá, podľa ktorých sa aj rodič správa k svojim deťom, pretože je veľká pravdepodobnosť, že práve deti rodičov zaujmú rovnaké stanovisko výchovy pre budúce potomstvo. Na všetko je v modernej dobe málo času, kladú sa veľké nároky na deti, ich rodičov a starých rodičov, hierarchia hodnôt sa neustále mení. V medzigeneračných vzťahoch je potrebné vystihnúť a vyzdvihnúť pojem úcta, rešpekt a tolerancia, aby sa aj takéto rodiny stali pre ich členov strediskom ich psychického odpočinku.

2. Generácia a jej historický význam

Generácia je pojem, ktorý označuje skupinu ľudí, ktorých spája rovnaká veková hranica, teda sú narodení približne v rovnakom časovom období, alebo ktorých spájajú podobné záujmy, hodnoty, ciele, alebo ich spája obdobná filozofia a myslenie. „Podľa Strieženca pojmom generácia možno interpretovať veľkú sociálne diferencovanú skupinu ľudí, ktorú spája dobovo podmienené myslenie a konanie, zhodné historické a kultúrne podmienky.“ (Hrozenská, M. 2008, str 32)

Generáciou však môžeme rozumieť aj deti jedných a tých istých rodičov. Rozdiel medzi jednotlivými generáciami je v rozpätí tridsiatich rokov, z čoho vyplýva, že jednu generáciu tvoria starí rodičia, ďalšiu rodičia a samostatná jednotka sú deti. „ Demograficky predstavuje generácia skupinu ľudí približne rovnakého veku, s rovnakými životnými skúsenosťami, skupinu ľudí narodenú v tom istom roku. Časový odstup sa pohybuje od 15 do 30 rokov (za sto rokov tri generácie) (Hrozenská, M. 2008, str 32)

Vypelost' a kvalita života a ich vývoja bola rozmanitá vo svete ako aj v krajinách Európy. Inak sa prejavovala v Západnej a inak vo Východnej Európe. Za úplný začiatok datovania akejkoľvek generácie bola generácia na konci Prvej svetovej vojny, ktorá niesla svoje meno Stratená generácia. Boli to prevažne ľudia, ktorí bojovali vo frontoch a ktorí boli najviac poznačení hrôzou vojny. Druhou generáciou sa tituluje spoločnosť žijúca koncom 19. storočia až do roku 1915. Tú pomenúvame Medzivojnová generácia a patria tam ľudia, ktorí sa v Prvej svetovej vojne nezúčastnili narukovania, pretože boli deti a v Druhej svetovej vojne neboli povolaní do vojenskej služby v dôsledku svojho vysokého veku. Odvtedy až po súčasnosť sa už vyčlenilo mnoho generácií, ktoré mali a dodnes majú svoje opodstatnenie, kde spadá Veľkolepá generácia plná vojnových veteránov, ale aj Tichá, Babyboomers, Generácia X, kde ide o ľudí moderného veku, Generácia Y a Generácia Z, ktorú tvoria jedinci narodení koncom deväťdesiatych rokov a sú známi aj ako Digitálni rodičia. Mladí ľudia majú často strach dostať sa do veku tej staršej generácie. Boja sa byť starí? Ale položil si už niekedy niekto otázku, prečo je to tak? Možno je odpoveďou to, že mladí jedinec si predstavuje starobu ako klesnutie, niečo, čo je nepodstatné v spoločnosti, prečo by mohol byť z nej vyčlenený. Ale staroba predsa nemusí znamenať len úpadok morálneho „ja“. Celé naše žitie je sústava vln situácií, kedy sa raz človek nachádza na dne a potom opäť vystúpi hore. Nie je nutné vnímať starnutie, teda prechod z jednej generácie do druhej negatívne, stačí sa len zamyslieť a prijímať to, čo život prináša s radosťou,

trpezlivosťou a toleranciou. Pochopiteľne, každá jedna etapa má svoje čaro, prínos pre novodobú spoločnosť, ktorú na základe skutočností prežitých v jednotlivých časových obdobiach môžeme dotvárať a zdokonaľovať, aby sme boli ako spoločnosť dobrým príkladom, pretože ani „Stará jablň neplodí stará jablka.“ (Pichaud, C. 1998, s 14) Keď starou jablňou rozumieme našich rodičov a starých rodičov, ba dokonca ich rodičov, vieme, že vďaka tomu starému stromu, ktorý rodí už stáročia nové a nové generácie sme prišli na svet i my a prídu po nás ďalší, ktorí si opäť odnesú naše skúsenosti, aby počas svojho dospievania a nasledujúceho starnutia boli múdrejší, šikovnejší, úctivejší a chytřejší.

2.1. Význam spolužitia s rôznymi generáciami

V dnešnej uponáhľanej dobe, kde ide všetko tak strašne rýchlo , kde mladí ľudia musia cestovať za prácou do sveta z dôsledku nízkej ponuky zamestnanosti býva častým zvykom, že si nemôžu dovoliť samostatné bývanie, či už kvôli finančnej náročnosti, alebo im to časovo a priestorovo nevyhovuje. V takomto prípade sú ľudia vystavení „riziku“ spolunažívania s inými ľuďmi. Najčastejšími spoločníkmi bývajú rodičia, deti, ale aj starí rodičia, čiže sústava rôznych generácií. Samozrejme sú aj iné faktory, ktoré môžu ovplyvniť bývanie. Často je to nekvalitný zdravotný stav rodiča, alebo starého rodiča, ktorý potrebuje sústavnú opateru, starostlivosť a pomoc od svojich blízkych. No môžu to byť práve naopak kladné vzťahy, ktoré nedovoľujú opustiť rodinné hniezdo. Všetky možné príklady spoločného nažívania nesú so sebou svoje výhody a nevýhody, hlavne preto, lebo každý človek, každá jedna generácia je niečím špecifická, má svoje znaky, vlastnosti, ktoré sa často navzájom nestotožňujú, ba dokonca si oponujú. Mladý človek vníma svet okolo seba, jeho podstatu a význam úplne inak ako jeho starší rodinný príslušníci. Každý má svoje miesto, ktoré nemusí byť rovnaké, ani len podobné. Ľudské vzťahy sú veľmi rozmanité. Ale veď to je vlastne v úplnom poriadku. Je to od prírody správne, pretože každý jeden jedinec v spoločnosti má svoju slobodnú vôľu, právo rozhodnúť sa podľa nej, je originálny. Problém však nastáva vtedy, keď sa tieto názory nerešpektujú. Rodičia, aj keď majú svoje deti už dávno dospelé, stáva sa, že stále pociťujú právo starať sa do nich, neustále ich napomínať, pretvárať ich na niekoho iného, radiť im. Aj vďaka takému prístupu rodičov si deti viac a viac vyhľadávajú vlastné samostatné bývanie. V minulosti

bolo spolunažívanie viacerých generácií pod jednou strechou samozrejmosťou, snáď aj preto, že ľudia boli menej nároční, viac rodinne založení, ale hlavne k svojim starším rodičom prejavovali viac rešpektu, hoci niekedy by sa zachovali možno aj inak. Teraz sme k sebe úprimnejší, otvorenejší, čo však častokrát prechádza do akejsi sebeckosti, či arogantnosti. Neznamená to však, že vtedy boli vzťahy o niečo lepšie ako sú dnes. „Napríklad jedno stredoveké rozprávanie pripomína, že spolunažívanie viacerých generácií bolo pravidlom, neznamenalo to ešte, že to bolo dobré: Jeden vidiečan naďalej nemohol zničiť v chalupe prítomnosť svojho starého otca, ktorý už nebol schopný udržovať čistotu. Rozhodol sa teda, že ho odloží do starobinca. Požiadal najmladšieho syna, aby z chlieva priniesol pre deda prikrývku. Dieťa však prišlo len s polovicou prikrývky. „Prečo?“ opýtal sa otec. „Nechal som si druhú polovicu do budúca, až príde k tomu, kedy ťa zase ja vyženiem z domu.“ Ponaučení znie, že vidiečan si to uvedomil a starého otca si nechal u seba. Ak sa skôr takéto historiky medzi ľuďmi rozprávali, museli sa najskôr opierať o skutočnosť.“ (Pichaud, C. 1998 str 15) Je to veľmi smutný príklad, ako si uvedomiť a hlavne pochopiť ťažkú situáciu generačne náročnejších ľudí. Niekedy by možno stačilo predstaviť si, že na každého človeka príde čas a aj on sa stane starším, až nakoniec okúsi chuť staroby, ktorá môže byť krásna. „Je mi viac ako osemdesiat rokov. Možno je to viac, než by som si zaslúžil. Som ale veľmi prekvapený, aké je starnutie príjemné a dokonca zaujímavé. Človek zakúsi veľa pocitov, o ktorých si predtým myslel, že sú to obyčajné výmysly literatúry, že sú to lži. Pochopí aj iné pocity ktoré pre neho boli záhadné. Ani neviem, akým spôsobom by som mal starnutie ostatným ľuďom odporučiť.“ (Pichaud, C. 1988, str 16).

Na druhej strane však dejiny prekypujú aj poznatkami a príkladmi pozitívneho chápania staroby a starnutia. Aj v Biblii nachádzame množstvo prirovnání, ako: „ Synu, zastaň sa v starobe svojho otca a nezarmučuj ho kým žije. Ak slabne na rozume, maj strpenie a nepohrdaj ním, kým si pri sile.“ (Sírachovec 3 , 14-15) Je veľa pohľadov na túto problematiku, či by rodina mala žiť v zoskupení viacerých generácií, vekovo príliš odlišných, o zásadách ani nehovoriac. Dôležité je, nájsť si správny postoj k danému, uvedomiť si priority, nájsť spoločné riešenie, vytvoriť vhodné podmienky, aby aj takáto rodina mohla fungovať v spoločnosti.

2.2. Výhody a nevýhody rodiny s členmi viacerých generácií

Starý známy výrok „Všetko zlé je na niečo dobré...“ , myslím vystihuje presne fakt o tom, že spolunažívanie, má svoje silné stránky, ale aj veľké nedostatky. Tým nechcem naznačiť, že bývanie u svojich rodičov, alebo ich opatera by bola tou mínusovou časťou. Mojm zámernom je vyzdvihnúť to, že každá minca má dve strany, to znamená, že ako je spoločná domácnosť z rôznych príčin náročná, vie na druhej strane aj veľmi pomôcť.

Náročnosť prispôsobovania sa u mladého jedinca je myslím priamo úmerná tomu, čo musí vynaložiť starší človek, aby sa tie jeho potreby a záujmy príliš nevychyľovali. Vekovo rozdielny ľudia majú úplne rozličné predstavy na čokoľvek, čo vezmeme do úvahy, od módy, cez záujmy, životné hodnoty až po vnímanie celej existencie. Ťažko je aj sa vcítiť do pocitov toho druhého, či už zo strany mladej generácie, alebo naopak. Mládež často nechápe a nerozumie pravému dôvodu, prečo je rodič niekedy príliš zvedavý kde a s kým ide, kedy sa vráti, prečo tam ide, či je to naozaj také dôležité, alebo snád' či by sa to nedalo vyriešiť nejako inak... Zamyslel sa niekedy niekto nad tým, prečo to robí? To nás chce do nekonečna poučovať, alebo pretvárať stále na niekoho, kým nie sme? Tak myslím, že toto je najčastejšia reakcia mladého spoločenstva, ktorá chápe starostlivosť svojho rodiča ako neustálu kontrolu, nedôveru, ba dokonca buzerovanie. Ale nie vždy je to tak. Niekedy stačí viac empatie a hneď človek vie, že práve v tej kontrole nie je nič viac, ako len strach z toho že si to dieťa ublíži, že spraví niečo nepremyslené, niekedy až nezodpovedné. Najmä u mladšej generácie a u skupiny adolescentnej mládeže je takéto riskantné a spontánne uvažovanie veľmi časté. Možno práve preto, že aj ten náš starý rodič bol kedysi mladý a zmýšľal podobne ako my teraz. „ Mladým a starším ľuďom sú pripisované jednoznačné roly, ktoré reprezentujú navzájom proti sebe stojace sociálne charaktery. Mladým ľuďom pritom pripadá úloha rebelovať proti zaužívaným poriadkom svojich otcov a matiek. Staršia generácia stojí na druhom póle ako ochrana starých poriadkov. Takéto stereotypné protichodné postavenie mladých a starších ma archaickú kvalitu.“ (Hrozenká, M. 2008, str 32) Takéto správanie rodiča je častokrát kritizované nielen zo strany svojich detí, no povedzme si úprimne, koľkokrát sa nám vďaka tomu podarilo správne sa rozhodnúť, vyhnúť sa nepríjemnostiam, „zachrániť si kožu“ . Samozrejme je ale nevyhnutné pripomenúť dôležité hranice, do kedy sa rodič môže takto zaujímať o svoje potomstvo. Samozrejme, rodičovská starostlivosť nie je samotnou „výhodou“ spoločnej domácnosti.

Tam, kde žije viac členstiev sa musí zdôrazniť aj finančne menšia náročnosť, keďže sa na nej podieľajú všetci. Teda z ekonomického hľadiska je väčšie spolunažívanie viac výhodou ako nevýhodou. Keď vezmeme do úvahy to, že sa mladý človek usadí, ožení a splodí dieťa, je pravdepodobnosť, že sa bude na výchove tohto dieťaťa podieľať aj starý rodič, čo umožní viac času mladému rodičovi na seba, svoje záujmy, prácu a chod celej domácnosti. „Dôležitým aspektom vo vzťahu senior – vnúča je, že prarodič má pre dieťa trpezlivosť a čas. Prarodič už nenesie za výchovu pravú zodpovednosť ako je to u rodičov dieťaťa. Staršia generácia veľa krát dokáže lepšie prehliadať celodenný zhon. Majú teda voľnejšie citové, časové a intelektuálne kapacity a dokážu byť skutočným sprievodcom snov, plánov a obáv svojich vnúčat. Pre dieťa to môže znamenať úplne iný svet, v ktorom sa cíti dobre a odreaguje sa od každodenného stresu z požiadaviek na neho kladených.“ (Hrozenská, M. 2008 , str 34 – 35) Som presvedčený, že každý jeden jedinec takéto uľahčenie veľmi rád uvíta. K nie príliš vďačnému uľahčeniu samozrejme patrí to, keď starému rodičovi tá pomoc „prerastie cez hlavu“ a stane sa z nej hotová direktíva. Vtedy je na mieste otázka: „ Nezasahujem moc?“ Nie preto, že by jeho názory alebo pravidlá neboli správne, veď podľa nich som vychovaný aj ja a tu som, ale hlavne preto, lebo to narušuje a vytvára štrbiny v autorite, ktorú si každý správny rodič vyžaduje aj od svojho vlastného dieťaťa. Opäť sa tu objavuje známa myšlienka, že naozaj všetko, aj to zlé je predsa na niečo dobré.

U mladého, zdravého jedinca však je problémom len vzťah s druhým človekom, alebo ľuďmi, keď sa nevedia dohodnúť na jednom riešení, no starý človek to vníma trochu inak. Okrem toho, že to trápi iný postoj svojho potomka, hoci nemusí byť nesprávny, má problém aj sám so sebou. Inak vníma okolie v ktorom žije, inak ľudí s ktorými spolunažíva v jednej domácnosti, inak tých, ktorí nie sú pre jeho existenciu až takí bezprostredne dôležití, ale zároveň aj samého seba, svoje bytie vníma z iného pohľadu. „Pre starých ľudí je veľmi ťažké a bolestné, že panuje nesúlady medzi ich vnútorným prežívaním a tým, ako sa na nich ostatní ľudia dívajú zvonku a aký si o nich vytvárajú obrázok.“ (Pichaud, C. 1998 str 16)

Mnohí mladí ľudia majú na staršiu generáciu rozmanité názory. Nie všetky sú ale správne. Niektorí vníma starého človeka ako zbytočnú bytosť, alebo osobu, ktorá už dávno stratila starobou svoju dôstojnosť. To ale neznamená, že aj do starého človeka sa nemá človek čo naučiť. Práve naopak. Prekypuje svojimi skúsenosťami, zážitkami, ktoré môžu

poslúžiť ako dostačujúce upozornenie a výstraha na naše nasledujúce konanie. Aj staré príslovie „, múdry človek sa učí na chybách druhých“ poukazuje na to, aby sa brali do úvahy žitia iných. Teda človek je od svojho stvorenia osoba spoločenská, čo znamená že pre jeho fungovanie, je podstatné a nevyhnutné tolerovať iných ľudí, ich názory a správanie. To je morálny prístup jedinca v spoločnosti, pretože každý človek má právo na úctu a dôstojné miesto v komunite, bez ohľadu na vek, pretože i ten najslabší a najstarší človek je plnoprávnou ľudskou bytosťou, ktorá má právo rešpektovania. Už príroda stvorila ľudí tak, že nedokážu žiť sami. V dnešnej dobe sa stalo trendom osamostatniť sa, žiť sám, bez nikoho. Táto revolučná forma žitia však stratila svoj lesk a ľudia sa vracajú k tomu, čo bolo v minulosti. Človek chce a potrebuje spoločníka pre svoje pokojné bytie.

Všetko má svoje svetlé a tmavé stránky, tak aj spolunažívanie. V domácnosti s viacgeneračným rozdielom sú veľkými výhodami najmä spoločné zážitky, vzájomná pomoc, sociálna, ekonomická ale aj citová podpora. Aj tieto neskutočne dôležité fakty so sebou prinášajú stratu svojho súkromia, neustále prispôsobovanie sa. Vzájomná empatia je tu na mieste. Aj vďaka tomu, že sa človek musí prispôsobovať, naučí sa tolerancie, ktorá je pre človeka dôležitou súčasťou nielen vo svojej domácnosti, ale v spoločnosti ako takej.

Pre seniora má spoločná domácnosť osobitý význam preto, lebo starší človek potrebuje spoločníka na chvíľe samoty. V staršom veku pociťuje človek potrebu niekam patriť viac ako mladý jedinec, potrebuje viac lásky a prejavy spolupatričnosti. „Jednou z najpodstatnejších dimenzií medzigeneračného vzťahu je potreba citového zázemia. Najmä pre seniorov sú tieto vzťahy podstatnou súčasťou ich života. (Hrozenská, M. 2008, str 29) Nevyhnutná je pre neho aj pomoc, pretože vekom stráca energiu a silu. „Situácia sa stane závažnou, zo sociálneho hľadiska, najmä vtedy, keď sa zdravotný stav seniora zhorší a vyžaduje intenzívnu starostlivosť alebo výdatnú pomoc v domácnosti.“ (Hrozenská, M. 2008, str 29) V mnohých prípadoch rodinný príslušníci či už z dôvodu pracovného vytázenia, alebo iných dôležitých skutočností volia spôsob uloženia svojho starého rodiča do domova služieb, alebo inej sociálnej organizácie. „ Väčšina starších ľudí túži zostať doma, kde ich majú radi, kde sa o nich postarajú.“ (Hrozenská, 2008, str 29) Intenzívna starostlivosť detí o svojich rodičov, alebo starých rodičov je predovšetkým prejavom úcty voči staršej osobe, je pozitívnym javom, ktorým sa zdôrazňuje kohéznosť rodiny a kvalita nielen medziľudských, ale predovšetkým medzigeneračných vzťahov.

2.3. Dôsledky spolunažívania viacerých generácií

Kladné a vľúdne ľudské vzťahy sú pre človeka predpokladom toho, aby viedol spokojný a kludný život, bez kritizovania, hádok, sporov, konfliktov, urážok a ohovárania. Keď sa však človek nachádza v rodine, alebo spoločnosti, kde je viac ľudí generačne veľmi odlišných, môže dôjsť k situácii, kedy sa stretne s tým, že sú si myslením veľmi odlišný. Áno, môže sa stať, že také odlišné názory majú aj ľudia v rovnakom veku, ale riešiť ich je myslím jednoduchšie, keďže ich výchovu sprevádza rovnaká doba, približne rovnaké myslenie. V rodine žijúcej s dvoma, alebo viac generáciami sú vzťahy rôzne. Iné sú, keď sa do takejto spoločnosti vchádza, iné keď sa ostáva a opäť sa zmenia, keď sú trvalé. Pri prvom kontakte si človek myslí, že je to veľmi jednoduché takto žiť, spolu s generačne odlišnými ľuďmi, ktorí sa však v spoločnosti správajú inak, ako bežne v domácnosti. Správajú sa tak, ako si to práve vyžaduje ich momentálna spoločenská situácia. Samozrejme, veď je to normálna ľudská vlastnosť, keď chce človek na seba upozorniť, ukázať sa čo v najlepšom svetle. Je to normálne, no až neskôr, keď sa usadí, prejavia sa naplno jeho návyky, spôsoby, jeho samotná výchova a schopnosť prispôbovania sa. Vtedy sa ukáže, či sa naozaj takto spolunažívať dá, alebo radšej sa pôjde preč „z kratšej cesty“. V takomto stave sa otestujú povahy ľudí, zistí sa do akej miery sa človek dokáže prispôbiť, tolerovať, či je jeho empatia a schopnosť deliť sa v dostatočnej miere. Prejaví sa to, či takáto rodina, takéto fungovanie má naozaj skutočnú budúcnosť, alebo trepezlivosť naozaj už ďalej nevládze. Ak sa však takáto skúška prekoná a zvládne, určite sa vzťahy zmenia. A to sa buď upevnia, prejaví sa tým, že človek si človeka váži, berie ho ako svoju súčasť, považuje ho za člena jeho rodiny. V opačnom prípade sa takéto vzťahy môžu vážne narušiť, čo spôsobí problémy v rodine, naštrbené rodinné zázemie stráca v tomto prípade istotu. Netreba však zabúdať na to, že človek je tu pre človeka a ľudia sú tu pre ľudí. Znamená to, že je dôležité v sebe pestovať zdvorilosť k iným, lásku a úctu, pretože človek, ktorý je „sám“ v spoločnosti neznamena nič. „Samota je jedným z najťažších životných pocitov. Boli sme totiž stvorení ako ľudia. Aj Adamovi Boh stvoril Evu – aby nebol sám.“ (Popluhárová, H. a kolektív, 2008, str148)

2.4. Generačná priepasť

Ageizmus, alebo veková diskriminácia sa v sociálno – politickej praxi vyskytuje už viac ako 40 rokov. Pojem je odvodený z anglického slova „age“ čo znamená vek, alebo staroba.

Generačná priepasť sa chápe ako ambivalencia generácií, ich konflikty, nesúlad, ich rôznorodé myslenie. Samotný termín „generácia“ je veľmi dynamický, pretože každý človek prechádza od svojho narodenia týmito fázami. Vždy sa narodí ako dieťa, odkázané na starostlivosť svojich rodičov, z ktorého sa neskôr vyvinie dospelý, zdravý človek, plný energie, sily, ktorý má stanovené ciele a očakáva, že ich naplní, chce byť užitočný, chce niečo dosiahnuť, aby získal maximálne ocenenie a to pre seba, alebo pre svoju rodinu, pre svojich najbližších. Prechodom z dospelosti a zrelosti sa dostáva do štádia, kedy aj on stráca svoju silu, uplatnenie v spoločnosti. „Segregovanie generácií, aj keď je prirodzené, je z hľadiska naplnenia životných potrieb nezdravé.“ (www.tasr.sk) Nesúlad medzi generáciami by myslím vyriešilo stanovenie si určitých noriem a praktických princípov solidarity, pretože nedostatok ich vzájomného pochopenia môže viesť k úplnému odcudzeniu a vzájomnému odmietaniu. Generačná priepasť je viditeľná aj v školstve. Dnešní starí rodičia nepoznali v škole prácu s počítačmi, nedisponovali s voľnými peniazmi, neriešili problémy s dnešnou problematikou nezamestnanosti, nepoznali, čo je to vymoženosť moderných technológií. Príslušníci tretej, ale aj niektorí jedinci z druhej generácie nemali také množstvo možností a ponúk práce a možnosti vzdelávania. Dôsledky takejto situácie sa dajú pozorovať aj na trhu práce, kde problémy so spolupracovníkmi a kolektívom starší človek rieši odchodom do predčasného dôchodku, alebo sa vôbec starší ľudia neprijímajú do práce. Dáva sa automaticky prednosť mladým nádejným pracovníkom ktorí sú odborne zaučení, vyškolení novou metódou.

Hlavný dôvod, prečo sa zvolí takéto riešenie je v technologickej revolúcii, ktorú staršia generácia nepozná, obáva sa jej. Preto by bolo vhodné nájsť spôsob, ako aj tretiu generáciu oboznámiť s takýmito poznatkami. V práci a na trhu dochádza k porovnávaniu generácií a ich schopností. Najviac medzi sebou súperí mladá a najstaršia generácia, pretože najmladšia má nedostatok vzdelania a skúseností a tá najstaršia z dôvodu ich kvality. Stredná generácia používa výhodu vekovej istoty.

3. Existencia medzigeneračných vzťahov

V minulosti ľudia žili v kmeňoch plných rôznorodých ľudí líšiacich sa povahou, výchovou, ale aj vekom. Tvorili ich rozmanité generácie, rodiny, ktoré sa stále rozširovali, zväčšovali, navzájom si pomáhali, boli jednoducho jedna rodina. Obdobne je to aj v súčasnosti. Mnohí jedinci žijú v spoločných zmiešaných domácnostiach. „Rozširovaním rodiny, vytváraním siete vzájomných nápomocných priateľov a susedov, v skratke vzájomným pomáhaním, môže byť rodinný život jednoduchší.“ (Hodgkinson, T. 2010, str 59)

Človek, ako ľudská bytosť, ktorá žije neustále v spoločnosti a pre spoločnosť sa od nepamäti združuje v komunitách, spolkoch, kde sa musel a stále musí prispôbovať nejakým pravidlám, ktoré sú vopred dané a neustále sa obmieňajú, zdokonaľujú, podľa ktorých sa riadi celá skupina. Tieto pravidlá sú nevyhnutné pre zdravé fungovanie spoločnosti, pomáhajú predísť konfliktom, alebo v opačnom prípade sa pomocou nich tieto konflikty riešia, samozrejme za predpokladu, že sú rešpektované. Ak dôjde k porušeniu pravidla, je jedinec sankcionovaný prostredníctvom noriem vytvorených spoločnosťou, v ktorej sa momentálne nachádza, alebo je zo skupiny vylúčený. Takto to funguje aj v rodinách. Každá domácnosť má svoje normy, podľa ktorých sa riadia všetci členovia. Tieto pravidlá najčastejšie určujú rodičia. „Veľkou výzvou pre pohodového rodiča je nájsť rovnováhu medzi zhovievavosťou a disciplínou.“ (Hodgkinson, T. 2010, str 25) To znamená, že ako pravidlá, tak aj práva a povinnosti by nemali chýbať v každej spoločnosti. Pri nedodržaní práv, teda toho, na čo má každý jedinec právo nastáva zmena jeho správania, kedy sa cíti oklamáný, alebo ukrátený. U ľudí s generačným rozdielom sa správanie veľmi líši. Dieťa nenávidí celý svet a chce sa pred ním skrýť, alebo utiecť. Cíti sa veľmi ukrivdené. „Útek je súčasťou nášho systému. Kedykoľvek sa rodičovský sladký domov už nedá vydržať, dieťa môže, dokonca by malo (a verejná mienka to rozhodne podporuje) odísť do nejakého iného domu.“ (Hodgkinson, T. 2010, str 59)

Myslím ale, že to nie je až také jednoduché, pretože je to len myšlienka, ktorá dieťa napadne len vtedy, keď je smutné, keď sa cíti osamelé a hlavne vtedy, keď si myslí, že sa mu chrbtom otočili nielen rodičia, ale celý svet. V psychickej pohode berie dieťa svojich rodičov ako niečo nadprirodzené, niečo božské, bez čoho si nevie svoj život ani len predstaviť. Druhá generácia považuje krivdu ako bežnú situáciu v živote. Stretáva sa s ňou v práci, v iných organizáciách, v spoločnosti, v rodine. Určite ani im nie je ľahostajná,

snažia sa prísť na riešenie, ktoré by pomohlo dostať nezrovnalosť do normálneho stavu. Starší a starí ľudia však okolnosti chápu viac emocionálne a vtedy sa objaví problém nielen s konkrétnou osobou, ale najmä so sebou samým, čo sa môže prejaviť stavmi úzkosti, kedy sa starý človek stráni spoločnosti, svojich priateľov a známych, až to môže prerásť do depresii. „Depresiami môže človek trpieť v akomkoľvek veku. Depresívnych ľudí nad 65 rokov je viac než 30%. K depresii obvykle dochádza po nejakej vážnej udalosti, ako je úmrtie, nehoda, alebo nemoc. Človek sa po nej nedokáže vzchopiť, nechce vychádzať, stretávať sa i so známymi ľuďmi ani sa pohybovať.“ (Pichaud, C. 1998, str 60) V takomto prípade je veľmi dôležitá podpora zo strany blízkych, rodiny.

3.1. Práva a povinnosti príslušníkov viacgeneračnej rodiny

Každý narodený človek si vekom osvojuje svoje práva a povinnosti, ktoré buď vychádzajú z právnej legislatívy, ale ktoré si zvolí skupina, kde sa jednotlivec nachádza, ktorú tvorí a ktorej je aj členom. Takouto skupinou môže byť aj rodina. Každý jej člen má svoje povinnosti, ale aj práva, ktoré musí dodržiavať, aby rodina fungovala. Povinnosti, ale aj práva sa počas života menia. Vedúcou osobnosťou v rodine je väčšinou rodič, ktorý rozhoduje o povinnostiach svojich potomkov. Na jeho strane je zodpovednosť. „Narodením detí získavame nové mená. Žena sa stáva matkou, muž otcom. Hýbe sa celý systém rodinných vzťahov. Rodičia sa menia na babky a dedkov, bratia a sestry na ujo a tety. Nové pokolenie, ktoré pribudlo do našej rodiny, nás všetkých kvalitatívne mení. Nové pomenovanie, ktorá získavame, nie je púhym doplnkom k menám, získaných predtým. Podstata tkvie v tom, že nové názvy musíme naplniť reálnym zmyslom, aby sa otec stal skutočným otcom a matka ozajstnou matkou. Veď akékoľvek odhalenie či neobjavenie dobrých vlastností človeka v útlom veku sa uskutočňuje za prítomnosti (alebo neprítomnosti) rodičov.“ (Bagatúria, 2006, str 29) Rodičom sa človek nestáva na deň, alebo na mesiac či na rok, je ním na celý život a je to myslím, jeho najdôležitejšia práca od ktorej závisí budúcnosť jeho potomstva. Práve preto je na rodičoch obrovská zodpovednosť o starostlivosť a výchovu svojich detí, z ktorej vyplýva množstvo povinností.

3.1.1. Práva a povinnosti matky v domácnosti

Už v dávnych dobách existovala metóda del'by práce. Matka sa starala o domácnosť, varila, upratovala, vychovávala deti. Ani v dnešnej dobe nie je od toho ďaleko, aj keď súčasná žena niekedy myslí viac na kariéru ako na rodinu vďaka demokratickému štátu, no napriek tomu stále sa označuje a má význam ako matka, ktorá viac vychováva deti, venuje sa im. „Matka je prvým tvorcom dejín ľudstva.“ (Lenczová, 2003, str 112)

Matka je spätá s dieťaťom už v prenatalnom období, preto aj pre dieťa, ktoré prichádza na svet je najdôležitejšou bytosťou ten, kto sa nachádza v jeho najužšej blízkosti. „, Za niektorých okolností môže byť pre dieťa najdôležitejším človekom otec, alebo babička, ba aj niekto iný, ale najlepšie by bolo, keby ním bola matka. Je to práve ona so všetkými tajnými inštinktmí, ktoré jej príroda dala a s uvedomelým želaním byť nielen rodičkou, ale aj matkou v pravom zmysle tohto slova.“ (Bagatúria, 2006, str 31) Matka vychováva a vedie s láskou svoje deti k názorom a myšlienkam, ktoré pokladá za správne a chce aby vlastnosti a skutky jej detí boli prínosom pre celú spoločnosť. „, Tajomstvo materstva – to je predovšetkým tajomstvo lásky. Je to schopnosť vidieť svoje dieťa v centre svojho života.“ (Bagatúria, 2006, str 31) Okrem povinností, ktoré súvisia s matkou a jej výchovou má samozrejme aj práva. Právo na svoj relax, oddych, alebo záujmy, ktoré matku naplňajú, alebo jej zabezpečujú načerpanie novej energie. Každá matka má právo aj na čas venovaný svojej práci, kariére. „, Rodina a kariéra sú navzájom späté. Rodina je šťastná vtedy, keď jej členovia jeden druhého chápu a vzájomne sa vo všetkých činnostiach podporujú.“ (Bagatúria, 2006, str 32)

3.1.2 Práva a povinnosti otca v rodine

Tak ako matka už od samotného počiatku sveta mala svoje pracovné a rodinné miesto určujúce jej postavenie, tak aj otec plnil svoje úlohy, ktoré patrili k jeho roli. Kým sa matka starala o výchovu detí a domácnosť, venovala svoj čas domovu, otec, lovec, zabezpečoval rodine materiálne subjekty. V mnohých moderných rodinách práve otec je vodcom, pretože prináša svojej rodine materiálne hodnoty, zabezpečuje finančné a spoločenské postavenie. Po emocionálnej stránke je ale otec vo väčšine prípadov u úzadi. „,Matka to má v živote ťažšie ako otec, tak z fyziologického, ako aj psychologického

hľadiska. Aj z pohľadu každodenného vybavovania bežných problémov sa na ňu kladie väčšie bremeno ako na muža. Je pravdou, že muž býva zaťažený v zamestnaní, môže všemožne pomáhať v domácnosti, chodiť na nákupy, prať, napriek tomu ale starostí, spojených s dieťaťom, má omnoho menej. Podstatne menej sa stretáva sa stretáva s dieťaťom, zriedkavejšie sa oň stará, málokedy sa zúčastňuje jeho prvých kontaktov so svetom.“ (Bagatúria, 2006, str 58) Celý tento problém je postavený na ochudobnení otca o čas s rodinou, pretože ten trávi najčastejšie v práci. Svoje prednosti však muž, otec, preukáže v tvorivosti, v prípade, keď vytvára program pre svoje deti. Jeho predstavivosť a tvorivosť je voľnejšia v porovnaní s matkou, ženou v domácnosti.

3.1.3. Práva a povinnosti dieťaťa v rodine

Dieťa sa už narodí so svojimi právami a pretože ešte nemá vyvinutú jemnú motoriku a nevníma svet, tak aby sa k nemu mohlo postaviť zodpovedne, povinnosti prichádzajú jeho rastom a starnutím postupne. S právami sa ale dieťa už rodí. Právo na lásku, opateru, výživu, bývanie, právo na meno a štátnu príslušnosť, právo na vzdelanie, hru a zotavenie, to je len niekoľko práv z tých, ktoré sa priamo vzťahujú na dieťa.

Počas svojho dospievania a uvedomovania si svojej existencie vo svete, v spoločnosti si postupne osvojuje aj povinnosti, ktoré stanovujú a pretvárajú väčšinou rodičia. Tak sa aj dieťa dostáva do sveta, kedy si uvedomuje, že celá spoločnosť je riadená stanovenými pravidlami, ktoré musí rešpektovať každý jej príslušný člen.

3.1.4. Práva a povinnosti starých rodičov v spoločnej domácnosti

Starí rodičia, alebo príslušníci tretej generácie, ktorí si už prežili v období života veľkú časť, majú svoje skúsenosti, názory, majú svoje myslenie, podľa ktorého žijú celý svoj život, majú naň právo, právo na svoje súkromie a vlastné slobodné rozhodovanie. No v prípade, že spolunažívajú s inou generáciou, s inými ľuďmi sa delia o svoje súkromie, tak aj oni majú voči iným svoje povinnosti. Predovšetkým je dôležité si uvedomiť, že aj ich deti sú dospelé a tak ako oni majú právo na vlastné rozhodovanie, preto ich povinnosťou je umožniť im na to podmienky a priestor.

3.2. Problémy medzigeneračných vzťahov

Medzi rôznymi generáciami sú problémy veľmi časté z dôsledku ich rozmanitosti a vnímania celej existencie. Iný pohľad má na svet dieťa, iný má jeho rodič a najstaršia generácia ho poníma z úplne iného uhla. V spektre problematiky vzťahov medzi generáciami sa dostávajú a teda sa rozlišujú tri typy názorov, ktoré možno vymedziť ako objektívne, subjektívne a predsudky. Objektívne sa vyznačujú tým, že ich aktéri si uvedomujú kladné stránky a nedostatky vo svojej osobe a taktiež ich vnímajú aj u ľudí inej generácie. Subjektívne názory sú výrazom nesprávneho postoja a pohľadu na život, ľudí okolo v spoločnosti a ich konanie. Vo svojej podstate ide o to, že príslušník jednej generácie nevníma nedostatky u svojich rovesníkov, ale naopak, vidí ich najmä u druhých. „ Toto vnímanie sveta okolo nás je zavinené množstvom okolností, ale predovšetkým vyviera z osobných vlastností každého jedinca.“ (Hrozenková, 2008, str 32) Takéto vlastnosti nadobúda človek aj prostredníctvom výchovy v rodine, od priateľov, skupiny, v ktorej žije. Rodičia a prarodičia, ktorí neboli kritickí k iným generáciám, prenášajú tieto názory na svoje deti, ktoré si ich postupne osvojujú a tak si aj oni vytvárajú mienku o iných generáciách. Tretím typom sú predsudky, ktoré má každá veková skupina. „Generácia rodičov, vplyvom zvykov, ktoré preferuje a absolutizuje, akoby tým odopierala svojim deťom právo na samostatné tvorenie, ktoré vo svojej dobe sama vyžadovala od svojich rodičov.“ (Hrozenková, 2008, str 32) Výsledkom tohto typu je názorová rozdielnosť.

3.3. Stanovenie si pravidiel

Človek má počas svojho pracovného dňa nesmierne množstvo povinností, ktoré často spôsobujú stres, vyvolávajú tlak zo všetkých strán, preto je pre každého jedinca dôležitý odpočinok. Oddychovať sa dá rôzne od meditácie, športovej aktivity, vďaka rôznym koníčkom a záľubám, no väčšinu oddychu trávi človek k pohodlí svojho domova. Tam však musia byť vytvorené podmienky pre klud, chvíle relaxácie. Aby takto rodina mohla aj s vekovo odlišnými členmi fungovať, musia byť stanovené pravidlá, podľa ktorých sa riadi celý kolektív. Ak nastane situácia, kedy sa tieto pravidlá a normy porušujú, vznikne v spoločnosti, alebo v človeku samom stres. Samozrejme, niekedy je stresový faktor pre človeka potrebný a užitočný, pretože môže byť hnacím motorom a spustí poplašné reakcie,

ktoré umožnia efektívnu existenciu v jeho prirodzenom prostredí. „Zatiaľ čo určitá miera stresu je pre zdravú a efektívnu existenciu organizmu užitočná, väčšia miera je už škodlivá, ako všetko, čoho je nadmieru. Je otázne, kedy je pôsobenie stresujúcich faktorov pre organizmus ešte prijateľné a kedy sa stáva už neprijateľným, teda kde je pomyselná hranica medzi eustresom a distresom.“ (Balogová, 2008, str 102)

Aby sa dokázalo predísť takýmto stresovým situáciám, správne je stanoviť si určité pravidlá pre všetky vekové hranice, ako pre deti, ich rodičov a starých rodičov a tieto pravidlá dodržiavať a rešpektovať. Dôležité je to najmä pri výchove dieťaťa. Ak si rodič stanoví nejaký systém výchovy a mieni ho uplatňovať, starý rodič ho musí brať do úvahy a rešpektovať rozhodnutie svojho už dospelého dieťaťa. „ Rešpektovanie prání rodičov hneď od začiatku uľahčí riešenie problémov, ktoré prídu na rad neskôr.“ (Bermanová, 1998, str 13) Myslím si, že je vždy lepšie, keď sa hneď od začiatku vytvorí rodinné puto, no v okamihu, keď žije v rodine viacerých generácií, je potrebné vytvoriť si patričný odstup, aby nevznikali zbytočné konflikty. „ Konflikty v súčasnej rodine sú natoľko rôznorodé, že je načas začať sa zaoberať ich modelovaním.“ (Bagatúria, 2006, str 59) Možno by bolo efektívnejšie, keby sa týmto konfliktom predchádzalo a to vďaka opatreniam, ktoré by mali preventívny charakter. Myslím tým určiť si hranice, pokiaľ má právo jedna generácia zasahovať do súkromia a konania inej generácie. Určite každý rodič chce pre svoje dieťa len to najlepšie, aj keď sa už jedná o tretiu generáciu, stále sú to rodičia, ktorí sa snažia pomôcť svojimi radami a skúsenosťami svojim už samostatným deťom, alebo im asistovať pri výchove svojich vnúčat. „Hranica medzi rozumnou radou a zasahovaním je veľmi jemná. Najlepším vodidlom je váš zdravý rozum a charakter vzťahu k rodičom dieťaťa.“ (Bermanová, 1998, str 34) Postoje k mnohým aspektom výchovy sa v priebehu desaťročí zmenili, teda spôsob výchovy starších ľudí nemusí byť nesprávny, no nemusí byť však nevyhnutne jediný. Výchova detí a vnúčat však nie je jedinou podstatou, pre ktorú si treba v rodine, komunite, alebo inej spoločenskej jednotke určovať pravidlá.

Medzigeneračné rozdiely nebadáť len vo výchove detí. Je množstvo iných dôležitých skutočností, na ktoré sa pohľady a názory v závislosti od veku odlišujú. Patrí tam aj vierovyznanie, ktoré bolo v minulosti viac preferované ako v súčasnej dobe. Staršia generácia mala život veľmi jednoduchý a skromný a možno práve preto sa viac obracala na pomoc od Boha, dávalo jej to istotu a silu. V súčasnosti mladí ľudia venujú viac času práci, zábave, hre, tí, ktorí majú rodiny sa venujú práve im. Nájde sa len veľmi málo mladých ľudí, ktorí si nájdu čas aj takto si oddýchnuť, alebo možno takýto oddych ani nepovažujú

za oddych, skôr ako povinnosť voči svojim rodičom navštevovať cirkevné zariadenia. Aj táto problematika býva v medzigeneračných vzťahoch často riešená, čo býva častým prvkom nedorozumení a sporov. Staršia generácia, hoci vychovávala svojich potomkov k viere, nedokáže pochopiť, prečo to tak nie je, kde spravila chybu a snaží sa ju často napravovať, keď sa už deti majú právo rozhodnúť, či je to pre ich existenciu dôležité, alebo nie. Často si myslia, že i v staršom veku musia napomínať svoje dospelé deti, tak ako to robili ich rodičia. Boli vychovávaní Bibliou a aj tam sa nachádza množstvo myšlienok, ktoré hovoria o vzťahu medzi deťmi a rodičmi. „Kto opúšťa otca, akoby sa rúhal Bohu, kto hnevá svoju matku, bude prekliaty od Hospodina.“ (Sírachovec 3, 16) Aj v tomto prípade by sa mali rešpektovať pravidlá, pretože otázka viery je naozaj veľmi jemná a chúlостivá, kde nútenie, ale prísny zákaz u človeka nemá žiadne opodstatnenie.

V mnohých prípadoch, kedy sa medzi ľuďmi rôznej generácie vyskytne problém je práve vzťah svokra – nevesta. Manželova matka a jej rodina majú stanovený systém, podľa ktorého sa radila celá komunita. Bola jednoznačne jedinou gazdinou v dome. V prípade, keď sa muž ožení, vstúpi do zväzku manželského, privádza si svoju manželku do svojho rodného domu, ktorá bola po celý svoj život vychovávaná v úplne odlišných podmienkach. Aj tu nastupuje povinnosť rešpektovania myšlienok a názorov, ako jednej tak aj druhej rodiny. Manžel s manželkou a neskôr so svojimi deťmi už tvoria samostatnú jednotku, ktorá má tiež právo na určenie si nových noriem. Aj tieto nové normy musia byť rešpektované, aby mohli obe rodiny fungovať. Mladá generácia je vychovávaná už v období demokracie, preto aj vyjadrenie svojho názoru pokladá za normálne, priam nevyhnutné, naopak „Generácie svokier neboli rozhodne vedené k jasnému prejavu svojich práv.“ (Novák, 2006, str 15) Toto je tiež prípad, kedy nerešpektovaním zásad môže dôjsť k veľkým, často až neriešiteľným konfliktom. Nielen v týchto prípadoch je potrebné stanoviť si určité pravidlá, je oveľa viac príkladov, pri ktorých je rešpekt dôležitý, či sa už jedná o bežné vedenie domácnosti, spôsob stravovania, navštevovanie športových a oddychových organizácií, trávenie voľného času, alebo výber školy detí. Všetky sú pre život podstatné.

3.4. Adaptácia

Otázka adaptácie človeka, alebo skupiny ľudí na nové prostredie, alebo prostredie, v ktorom žije dlhšiu dobu, len sa rozšírilo o viac jedincov je veľmi rozsiahla. V živote človeka, v jeho celoživotnom priebehu dochádza k rôznym zmenám, ktoré môžu rozmanitým spôsobom vplývať na jedinca, jeho vývoj, zdravie a psychickú pohodu.

Zmenou človeka v jeho živote môže byť aj spolunažívanie s inou generáciou, ktorá má iné myslenie a jej filozofia je tiež rôznorodá. „Existencia všetkých živých organizmov závisí od toho, ako sa dokážu prispôbiť zmenám okolitého prostredia. Táto schopnosť so zvyšujúcim sa vekom klesá.“ (Hrozenková, 2008, str 83) Jedná sa o adaptáciu organizmu, teda jeho prispôbenie, ktorým sa udržuje v meniacich sa podmienkach životného prostredia. Ľudia aj mladom veku sa neustále prispôbujú tam, kde sa momentálne nachádzajú. Iné podmienky sú stanovené v škole a vzdelávacích organizáciách, iné v práci a na služobnom pracovisku, v športových strediskách, krúžkoch, iné zase v rodine a jej okolí. Aj vývoj novej doby so sebou prináša mnoho nových udalostí, trendov, ktorým sa aj mladý jedinec musí podvoliť, rešpektovať ich, ak chce v skupine existovať, uplatniť sa a chce byť v skupine hodnotou. Ak chce v spoločnosti prežiť, musí sa jednoducho adaptovať. Adaptáciou chápeme ako prispôbovanie sa novým, často odlišným podmienkam okolia a prostredia, na ktoré bol človek zvyknutý, alebo ktoré mal pred tým osvojené. „Adaptácia je základom homeostázy a rezistencie proti stresu.“ (Hrozenková, 2008, str 83) Je to zároveň dynamický proces, ktorý sprevádza jedinca počas celého života, od narodenia, až po smrť. Priebeh a dĺžka adaptácie závisí od schopnosti prispôbiť sa podmienkam prostredia. „Častokrát počúvame, že sa niekto adaptoval dobre, iný mal s adaptáciou problémy.“ (Balogová, 2008, str 107) Vo väčšine prípadov má problémy s adaptovaním sa staršia generácia, pretože si neustále vytvára nové mechanizmy, ale tie sú už labilnejšie, no pre chod viacgeneračnej rodiny stále nevyhnutné.

V staršom veku dochádza k rozvinutiu iného typu adaptácie a samotného prispôbovania sa ako v mladosti a u dospelých ľudí druhej generácie. Mnohí starší ľudia si už nedokážu pomôcť sami, preto sa volí možnosť spolunažívania so svojimi deťmi v jednej spoločnej domácnosti, alebo v domove služieb. V oboch prípadoch je ale pre spokojné spolunažívanie a jednoduchšiu starostlivosť potreba adaptácie nevyhnutná.

4. Hojenie zranených vzťahov

Všade na svete, kde žijú ľudia sa dôsledkom ich rozmanitosti vytvárajú nedorozumenia, konflikty, čím sa narúšajú ich vzťahy. Samozrejme, najkrajšie by bolo, keby sa takýmto nedorozumeniam predchádzalo. Je to však niekedy nad ľudské sily, preto v prípade, že sú vzťahy narušené, dôležité je dostať ich na pravú mieru, snažiť sa o ich nápravu.

Každý človek, ktorý sa stretáva s ľuďmi, alebo s nimi žije už raz do konfliktu určite prišiel. Nie je to jednoduché vysporiadať sa s takouto situáciou o to je to ťažšie, keď vznikne problém v rodine, medzi ľuďmi, ktorých spája pokrvné puto, ktorí spolunažívajú v jednej domácnosti. Riešenie takýchto problémov väčšinou býva u ľudí s generačným odstupom, keďže sa na rôzne veci pozerajú rôznym pohľadom. Z vlastnej skúsenosti viem posúdiť, že takéto konflikty, konflikty medzi rodičom a dieťaťom sú vyprovokované staromódnosťou rodičovského myslenia. Akoby starí ľudia, ľudia tretej generácie žili neustále vo svojom svete a modernú, novodobú dobu vôbec neakceptovali, akoby ani neexistovala. Keď sa však takýchto konfliktov nazbiera vo vzťahu viac, týmto vzťahom prechádza negatívna energia, ktorú je nutné v čo najkratšom čase odstrániť. Je potrebné takéto zranené vzťahy liečiť a to rôznymi spôsobmi. Či už je to najčastejšou komunikáciou, načúvaním a nakoniec samotným odpustením, no ani takéto riešenie nie je pre človeka jednoduchým. „Hoci ľudstvo v oblasti vedy a techniky robí míľové kroky, v oblasti vytvárania opravdivých ľudských vzťahov sa akosi nevie pohnúť vpred.“ (Padovani, 2008, str 8)

4.1. Komunikácia v rodine s rôznymi generáciami

„Keď ide o hojenie zranených vzťahov, treba začať od komunikácie.“ (Padovani, 2008 str 13) Vo všetkých bolestných vzťahoch v rodine, najmä pokiaľ žijú viaceré generácie v jednej domácnosti dochádza ku konfliktom z rôznych príčin, či už ide o deti, ich vychovávanie a vzdelávanie, peniaze, sex. „Nedorozumenia môžu byť ohromujúce, nesprávne výklady znechucujúce.“ (Padovani, 2008, str 13) V každom prípade, nech už sú ťažkosti akékoľvek, základným a hlavným problémom je neúčinnosť komunikácie. Základným cieľom komunikovania je odhalenie seba, svojich zásad, svojich problémov,

nedostatkov a výhrad voči ďalšej osobe. Práve vďaka nim sa aj druhý človek dozvie to, čo ho trápi, kvôli čomu je nešťastný a utrápený. Takto môže riešiť svoje nehody a upevňovať si tak vzťah s ďalšou generáciou, oživovať dôveru a vytvárať dôverné vzťahy. „Tendencia vyhýbať sa komunikácii o dôležitých otázkach a pocitoch v dennom živote zabíja vzťahy. Systém sa zrúti a my sa vzájomne vzdialíme.“ (Padovani, 2008, str 17) „Či je rodina funkčná, alebo nefunguje, určíme podľa kvality komunikačných schopností.“ (Padovani, 2008, str 19) Funkčná rodina je taká, kde každý jeden člen hovorí s každým o svojich postrehoch, dojmoch, myšlienkach, citoch, ale aj nevyhnutných potrebách.

Okrem komunikovania s ďalšími členmi rodiny v spolunažívaní je podstatné, aby jedinec vedel hovoriť aj sám so sebou, teda je dôležitá aj sebakomunikácia. V konfliktoch si človek vždy všimne problém toho druhého, no môže sa stať, že práve ten problém, ktorý je pravým dôvodom konfliktu môže mať konkrétne on sám. „Je dôležité pýtať sa seba samých, či sme alebo nie sme si vedomí toho, čo sa odohráva v našom vnútornom svete: našich myšlienkach, postojoch, potrieb, no najmä celého rozsahu našich pocitov.“(Padovani 2008, str 29) Častejšie sa však stáva, že ľudia nie sú v priamom styku so sebou samým.

4.2. Načúvanie v rodine

Počúvanie je pri samotnej komunikácii nevyhnutne dôležitým prvkom, pretože prostredníctvom jeho sa dostávame do styku s druhými, vstupujeme do ich sveta. Je to akoby vyššou triedou komunikovania, lebo ak je komunikovanie pre človeka náročné, počúvanie môže byť pre neho ešte väčším problémom. „Ak je komunikácia schopnosťou, ako odhaliť seba iným, potom počúvanie je umením, ktorým sa otvárame odhaleniu iných.“ (Padovani, 2008, str 33) Vďaka rozprávaniu sa ostatný príslušníci dozvedia o probléme a myslení človeka, však prostredníctvom počúvania sa človek sám oboznamuje o myšlienkach a pocitoch ostatných príslušníkov v rámci svojej rodiny. Pri načúvaní je nevyhnutné napäto sústrediť svoje sluchové i zrakové zmysly, načúvať pozorne. Jedna vec je počúvať, čo jedinci hovoria a druhá, pochopiť čo tým myslia a čo v skutočnosti pociťujú. „Majú uši, ale nepočujú.“ (Ž 135, 17) Myslím si, že počúvanie naozaj uzdravuje vzťahy, lebo keď si navzájom ľudia načúvajú a skutočne vnímajú to, čo človek myslí a cíti, rozptyľujú sa tým mnohé nedorozumenia, ktoré sa medzi nimi nahromadili a ktoré sú častou príčinou nefunkčnosti v rodinách a ktoré narušujú vzťah nielen medzi rovesníkmi, ale najmä medzi ľuďmi s generačným rozdielom.

4.3. Odpustenie a zmierenie

Odpustenie je v konfliktoch medzi ľuďmi neodmysliteľnou súčasťou, pokiaľ človek plánuje naďalej spolunažívať s rodinou a jej členmi. Odpustenie však nie je automatická záležitosť, alebo náhodná vec. Je to celý proces, ktorý si vyžaduje čas, prácu a svoje úsilie. Proces odpustenia obsahuje tri druhy krokov. Predovšetkým rozumový, alebo vôľový, vďaka ktorému si človek uvedomí, že naozaj chce odpustiť. Ide o fakt, kedy človek prichádza do stavu uvedomenia si, že to naozaj chce, že sa pre to slobodne rozhodol a nechce urobiť inak. Ďalej prechádza do stavu citového, ktorý predstavuje časť procesu, v ktorom sa nachádza styk človeka s bolestnými pocitmi, tie často sprevádza akt odpustenia, alebo prijatia odpustenia z opačnej strany, teda od druhého človeka, alebo celej skupiny. Tretím a zároveň posledným krokom je duchovný krok. Tento krok uspošobí človeka k tomu, aby sa mohol vo svojom živote posunúť ďalej. Ani proces odpúšťania nie je pre človeka jednoduchý. „Keď ide o odpustenie druhým, niekedy ľudia majú sklón k nedbalosti a povrchnosti.“ (Padovani, 2008, str 87) Odpustenie je úkon založený na vôli, chcení, odhodlaní, začína v ľudskej vôli, prechádza citmi a dokončuje sa v duchu. Je to proces, ktorý môže trvať rôzne dlho a nemusí k nemu nikdy prísť, no pre chod spoločnej domácnosti, kde býva viac ľudí a viac generácií, je priam nevyhnutný. „Odpúšťam ti, ale stále som nahnevaný.“ Pre mnohých to môže znieť protirečivo, ale v skutočnosti sa to môže stať a má to aj význam. Faktom je, že človek môže druhému naozaj odpustiť, no ešte stále môže byť plný nepriateľských pocitov, s ktorými si ale musí pomôcť sám vo svojom vlastnom vnútri. To je normálny stav u človeka, ktorý odpúšťa. „Je dôležité zapamätať si túto zásadu: Odpustiť neznamena zabudnúť.“ (Padovani, 2008, str 89) Po odpustení by z logického hľadiska malo nastupovať zmierenie. Človek si často myslí, že je to vlastne rovnoznačné, no v skutočnosti sú to dva rôzne pojmy. Kým odpustenie znamená oprostovanie sa, k zmiereniu dochádza vtedy, keď sa narušené vzťahy dostanú vyliečia a dostanú do pôvodného stavu. Po skutočnom zmierení môže nasledovať vo vzťahu jedna z troch možných situácií. Prvá spočíva v upevnení vzťahu, kedy členovia konfliktu dospeli k lepšiemu vzájomnému poznaniu a pochopeniu. V tomto prípade sa odpustenie stalo mocným spojivom. V druhom prípade aj keď došlo k odpusteniu, druhá strana ostane naďalej chladná a vzdialená a dôvera ostala naďalej narušená. Vzťah sa môže dostať do predchádzajúcej polohy, môže sa zlepšiť, ale aj naopak, nebude vôbec žiadny. Treťou

a zároveň posednou možnosťou je, že aj keď odpustenie prejde všetkými fázami, zmierenie sa nakoniec nedostaví. V takomto prípade môže nastať definitívne ukončenie vzťahu, čo môže spôsobiť pocit straty. Preto opäť zdôrazňujem potrebu stanovenia si pravidiel, aby sa k takýmto situáciám človek v rodine nikdy nemusel dostať a zároveň ich riešiť.

4.4. Kľúč k vzťahom

Každý človek je narodená originálna bytosť, ktorá by sa chcela tešiť z každého okamihu svojho života. Človek však žije neustále v kolobehu plnom iných ľudí, s ktorými spolunažíva či už v spoločnosti, alebo v užšom príbuzenskom, či rodinnom kruhu.

Spoločenský jedinec je tvorivá osoba a nachádza sa, žije v prostredí, v spoločnosti, ktorá obsahuje množstvo podmienok a neobmedzený potenciál pre radostné a uspokojujúce tvorivé zážitky. Spoločnosť a život medzi ľuďmi častokrát skomplikuje predstavy človeka o šťastí a jednoduchosti života. Mnohokrát sa musí aj človek usilovať o zmierenie naštrbeného vzťahu, ktorý býva často dôsledkom nespokojnosti jedinca v spoločnom nažívaní. Najvhodnejšie by však podľa môjho názoru bolo, keby sa takýmto okolnostiam a situáciám vedelo predchádzať. Snáď najdôležitejším zo všetkého je pozitívne myslenie človeka. Všetci žijú vo svete, vo vesmíre, kde vládne príťažlivosť, to znamená, že všetko tu prebieha ako včleňovanie, alebo vyčleňovanie. Keď sa u jedinca prejaví negatívny pocit, práve tento negatívny pocit ukazuje, že priťahuje niečo nežiaduce, niečo čo je nechcené. Pri prvých príznakoch ide len o pocit, no keď pretrváva dlhšie, tie nežiaduce okolnosti sa začnú prejavovať v živote človeka. „Keď sa pozriete na niečo, čo chcete, a poviete tomu „áno“ , zahrniete to do svojich vibrácií, takže to začnete potenciálne priťahovať, čiže sa to k vám začne blížiť.“ (Hicks, 2009, str 41) To znamená, že zákon príťažlivosti reaguje a ľudské pocity ukazujú, že sa človek stáva viac pozitívnou, povznášajúcou sa bytosťou. Na začiatku každého vzťahu sa nachádzajú v oboch, alebo viacerých osobách tie pozitívne hodnoty a vlastnosti, pretože všetky osoby hľadajú to, čo sa im páči. V akomkoľvek vzťahu je dôležité najst' súlad medzi osobami, no nemenej podstatný súlad človeka so sebou samým. Hľadanie a nález týchto pozitívnych prvkov je hlavnou podstatou a zásadou pri vytvorení si harmónie a súladu so sebou samým. „ Najprv musí byť v harmónii vaše ja a Ja, a iba potom je možné mať harmóniu akéhokoľvek iného druhu. A ak si stále udržiavate súlad medzi vašim ja a Ja, potom sa dá byť v harmónii

s inými ľuďmi aj vtedy, ak sa v niečom nezhodnete. To sú vlastne dokonalé podmienky... (Hicks, 2009 str 54)

Krízovou situáciou vo vzťahoch môže byť aj riešenie spoločných problémov. Problémy a konflikty sú na jednej strane dôležité vo vzťahoch, pretože otužujú a upevňujú vzťahy medzi ľuďmi a tým si vlastne testujú zvládnutie krízovej situácie a jej následné riešenie. V tomto svete plnom kontrastov, odlišností a protikladov akákoľvek pozornosť venovaná nejakému, hoci aj malému spoločenskému problému si vyžaduje jeho riešenie. „Netreba zámerne vyvolávať problémy, aby sa privolalo riešenie.“ (Hicks, 2009, str 75) Podstatou je zvoliť si správne riešenie. Dôležité je, aby si človek uvedomil, akou formou chce riešiť problém, sústrediť sa na jeho riešenie. „Ak ste odhodlaní cítiť sa dobre a dokážete sa sústrediť na zlepšenie stavu daného človeka aj napriek tomu, že on sám rozpitváva svoj problém, budete mať veľký vplyv na zlepšenie jeho situácie.“ (Hicks, 2009, str 76) V disharmonickom vzťahu by bolo najlepšie si disharmóniu vôbec neuvedomovať, alebo aspoň čo najmenej si ju všímať. V prvom rade sa treba snažiť byť v istom zmysle nenápadný. Ak si však človek takéto disharmonické javy vo vzťahu s iným človekom uvedomuje, vťahuje sa viac do nepríjemných situácií. Ak si napríklad jedna generácia na základe snímania zo svojho uhla pohľadu uvedomí, alebo si všimne konanie druhej generácie, s ktorým príliš nesúhlasí, pokladá to za nesprávne a zároveň ju upozorní, v tom prípade to iba posilní negatívnu energiu prevládajúcu vo vzťahu a obe skupiny, alebo jedinci začnú medzi sebou bojovať. Nesúlad narastá, pričom ani jedna strana nemôže dospieť k žiadnemu trvalému riešeniu, ktoré im uniká, hoci je možno celkom blízko. „Možno to znie čudne, ale najrýchlejším spôsobom, ako sa dostať do inej a lepšej situácie, je zmieriť sa s danou situáciou.“ (Hicks, 2009, str 80) V každom vzťahu je dôležité určiť si, čo kto potrebuje a čo chce. Myslím, že bez ohľadu na vek každý potrebuje byť ocenený, pretože až vtedy má pocit, že je pre osobu a spoločnosť potrebný. „Keď vás niekto oceňuje, je to dobrý pocit a aj to tak má aj byť.“ (Hicks, 2009, str 93)

Záver

V súčasnosti vzťahy medzi ľuďmi všeobecne upadajú. Myslím, že sa nedá presne stanoviť, prečo je to tak, čo je tomu príčina. V minulosti bolo spolunažívanie viacerých generácií v jednej domácnosti priam neodmysliteľnou súčasťou bytia. Neskôr sa rodiny postupne začali pretvárať na samostatne žijúce jednotky.

V rodinách a v spoločných domácnostiach sa čoraz viac stráca schopnosť spolunažívania, mladý človek hľadá možnosť osamostatniť sa, opustiť rodinné zázemie a so svojou rodinou si vytvoriť to vlastné a nové. Túžba po osamostatnení jedincovi aj dnes diktuje vytvoriť si svoje súkromie. Príčin a dôvodov, prečo ešte stále sú existujúce rodiny s viacerými generáciami je aj dnešnej dobe dost'. Priam si myslím, že trend spolužitia sa opäť začína vracieť. Takýto stav môže nastať aj tým, že mladý človek sa až tak neponáhľa od svojich rodičov snáď aj v dôsledku dlhšieho a náročnejšieho štúdia, netúži tak po rodine, alebo aj z finančného hľadiska, pretože spoločné bývanie, nie je také náročné.

Aj spolunažívanie s inou generáciou môže byť príjemné, nekonfliktné, niekedy až výhodné. Aby to aj v akých rodinách bolo možné, v tom prípade je nevyhnutnou súčasťou najmä vlastnosť prejavu úcty, rešpektu, tolerancie, vzájomného pochopenia a samozrejme lásky u človeka žijúceho v takejto domácnosti.

Použitá literatúra

Bibliografia:

- ARISTOTELES – Etika Nikomachova, Praha, 1937
- BAGATÚRIA, T. – 2006, Ako sa nezbláznit' z vlastných detí, Pezolt 2006, s64, ISBN80-969404-0-6
- BALOGOVIÁ, B. –2008 Svet seniora Svet seniora, Senior vo svete, FFP,2008, s 226, ISBN978-80-8068-8
- BERMANOVÁ, E. – 1998, Kniha (nielen) pre starých rodičov, 1998, s 212, ISBN80-8046-086-8
- DIATKA, C. – 2005, O etike a hodnotách, UKF Nitra 2005, s 158, ISBN 80-8050-822-4
- DUNOVSKÝ,J. – 1986, Dítě a poruchy v rodine, Praha AVICENUM 1986, s 140 ISBN08-040-86
- HICKS. E. – 2009, Klúč ku všetkým vzťahom, EUGENIKA 2009, s 243 ISBN978-80-8100-168-0
- HODGKINSON, T. – 2010, Pohodoví rodičia, IKAR 2010, s 200ISBN 978-80-551-2104-8
- HROZENSKÁ, M. – 2008, Sociálna práca so staršími ľuďmi, OSVETA2008, s 172, ISBN 978-80-8063-282-3
- LENZCOVÁ, T. – 2003 Úloha otca a matky v rodine, Bratislava: Slovenská spoločnosť pre rodinu a zodpovedné rodičovstvo, 2003, s 124, ISBN 80-968891-0-9
- NOVÁK, T. – 2006, Jak se domluvit s tchíní, GRADA 2006,s 135, ISBN 80-247-1218-0
- PADOVANI, M. – 2008,Hojenie zranených vzťahov, Spoločnosť Božieho slova 2008, s189,ISBN978-80-85223-81-1
- PICHAUD, C. – 1998, Soužití se staršími lidmi, PORTÁL1998,s 156, ISBN80-7178-184-3
- POPLUHÁROVÁ, H. a Kolektív – 2008, Mám problém, , Don Bosco2008, s 165, ISBN 978-80-8074-083-2
- PREVEDNÁROVÁ , J. – 1996, Základy rodinnej a sexuálnej výchovy, s 88, MLADÉ LETÁ 1996, ISBN 80-08-02746-0
- ŘÍČAN, P. – 2010, Psychologie osobnosti, GRADA 2010, s 208, ISBN 978 – 80 – 247 – 3133 – 9
- STANEK, V. a kolektív – 2008, Sociálna politika, Sprint dva 2008, s 375 , ISBN 978-80-89393-02-2

VÁROSS – 1969, Estetično, umenie a človek, BRATISLAVA TATRAN1969, s 272
SCHAEFFEROVÁ, E. – 1995, Co je rodina, NÁVRAT DOMU1995, s 230 ,
ISBN 80-85495-41-4

Články:

BODNÁROVÁ, B. –2001, Deti, mládež, rodina a spoločnosť, r 2001, ISSN 1335-1109,
Mládež a spoločnosť ročník VII, č 2
KVAPILOVÁ, E. – 2000, Rôznorodosť rodinných foriem – Výzva pre sociálnu politiku, r
2000, In:Sociológia, č 5

Internet :

Sírachovec: <http://dkc.kbs.sk/dkc.php?in=Sir&frames=1> (15.1.2011)

Žalm 135, 17 : <http://www.biblia.sk/sk/1/biblia/sev/psa/135.html> (1.1.2011)

<http://www.tasr.sk/36/7005.axd> (26.12.2010)